

Дэлгүүрэй оршондо түрэн бодолнууд

ХОНИШОН ЮУНДЭ НАНААТА БОЛООБ?

Мунөө үед хаанашье хүнэй баясаар, урма зориғынь үргэхээр юумэн хорморшог л гэшье ааб даа. Адаллага, буудлага ябахдаа, зөной байдал, ажал хэрагыше үдэр бүрил доройтожо, муудлага байна гэжээ ондоо юумэн дуудлага болонхой.

Ийм эрх байдалашье урданайнгаа үнэн шударгы, урагшаа ханаатой, ажалша баягыше алаагүй, юунэйшье боложо байхаа, үнөөхил хүдэлмэриэ найнаар хээд лэ байдаг хүнүүдийг уулзахада, сэдхэл зүрхэндэ багашыше наа, гэрэлтэйхэн найдал түрэхэдэл гэдэг.

Баяшаг би үнэнэй танил — Загарайн аймагтай XXI партсэдын нэрэмжэтэ колхозой хуушанай хонишон Давыд Данилович Нельдушкитэй уулзаа нэм. Энэ айллай олон жэлдэ удаагаар зуун эхэ хонин бүриһөө 90 — 100 хурьга алгадгүй абадаг, ажагы, аймаг соогоо холдол түрүү ээргэдэ абадаг хонишон юм.

Мунөө наһатый боложо, хуудлин ёшоор амаргалта гараха эрхэтэйшье наа, энэ бэрхэтэй, хүндэ үедэ ажалла орхёогүй, урма зоригоо хоомоогүй хүдэлжэлэ ялана. Тээсэн аймагтай хонин ажаллай түрүүшүүлэй суглаан дээрэ энэ халбарин байгша оной дүнгөөр Д. Д. Нельдушкитэй нэл соо нэгшье хонин гараа хоролтодо оруулаагүй, хонин бүхэнһөө 3,1 килограмм нооло хайшлаад, зуун эхэ хонин бүриһөө 78 хурьга түлжүүлээ гэжэ магтадан тэмдэглээ гэжэ нэм. Аймаг соо гурбадахи нуури ээзлээ.

— Зуун эхэ хонин бүри-

һөө 78 хурьга абаад, түрүүшүүл мэрэтэй ябаханһын эшхэтэр юм ааб даа. Сэхын хэлхэдэ, хонин ажаллайнай байдал бираггүйхэн дэ болоод байна.— гэжэ ахалгаша хонишон наанаата болонгёр хэлээ нэм.

Тэрэнэй тингэжэ хэлэхшье буруугүй ха. Энэ жэлдэ аймаг соо зуун эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга абаан нэгшье хонишон байгаагүй. Тээсэн соогоо эгээл олон хурьга абаан «Гигант» колхозой ахалгаша хонишон П. К. Игнатьев зуун эхэ хонин бүриһөө 85,3 хурьга түлжүүлээд, түрүүжээ гараа. Энээн дээрээшье зуун эхэ хонин бүриһөө дан үсөөн хурьга абаадын гэжэ эшэхэ, гайхаха үндэһэн Давыд Даниловичта эхэшье угыл даа. Тэдэнэр муугааршье хүдэлдэг болоо бэшэ. Имагтал бүхыдөө, ажаллай үр дүнгүүдэй яаха аргагүйгөөр доошоложо байһан үе тохёолдоо ха юм. Тингэжэшье энэмай эхэ гайхалтай бэшэ боложо байна бшуу.

Зай харыт даа. Энэл XXI партсэдын нэрэмжэтэ колхозой хонишон П. И. Даниловичта отарда байгша ондоо зуун эхэ хонин бүриһөө (хэдэ гэжэ наһанат?)... 27 хурьган түлжүүлээд, 20 хонин бүхэнһөө 2 килограмм нооло абаа. Иимэрхүү жэшээүүд олон.

Эгээл энэн дээрээшье аймаг соо, тэрэ тоодо XXI партсэдын нэрэмжэтэ колхозышье хүлэй жэлүүдэдэ зуун эхэ хонин бүриһөө хурьгад улам үсөөн абадаг боложо байна. Байгша ондоо аймаг соо бүхы эхэ хониндэй хахадын түл үгөөгүй, абаа болоһон хурьга-

дмар байха аргагүй ха юм. Мунөө аймаг соо, ажахыдашье хонишондэй ажаада анхарал хандуулаа, тэдэнэр ямар эхэ байдалда, хайшан гэжэ хүдэлнэб, яажа ажабуунаб гэжэ хонирхохо түн үгэ гэжэ наа, эхэшье алдмгүй. Тингэжэ хэрагсээгдэхэе бошооло, орхилгошоод шахуу байхадаа хүнүүд яагаад урма зоригтой күдэлхэб даа.

— Урдань зоотехнигүүд, ветеринариуд, хүтэлбэрилгөшэдэ хонидые үрэгсүүтын үедэ отарануудта лодо абажа юу хэжэ, яажа күдэлжэ байһабта гэжэ хонирхожо, хэрэгтэй заабан байха үгэжэ, хариусалгышье инай шанагдажа байгша нэм. Мунөө тинмэ юумэн хомор. Хонин ажаада ямаршье зоотехничес, технолошесна заабан сахигдаха болиһонхой гэхэдэ болоо. Ингэжэл энэ халбарина доройтуулаа, муудхаана байна ха юмбиди.— гэжэ хонишон.

— Иймэ болоод байхал танайхан мэтэ айлда хамтын ажахыһаа халаад, гэжэ фермерүүд тээшье болоод хүдэлөө наа, дээрэ бэшэ гү?— гэжэ асуулаа.

— Энэ талаар байһал хээр яараһанай үлүү гэжэ бодогшоо. Бүхы юумэнэй хооморто, улам бүри үнэтэй боложо байхада колхоз, совхозоо гэнтэ халаад, бээ абаад хүдэлжэһэнэй гайтай. Яараад, даараха гэлсэдэг.

Эсэстэ энэ хоёрлэдөгөө нэгэ нимэ найдалтайгаар түгэхэсхэ хүсэл түрэнэ. Хэди хүндэ байдалтай тохёолдошье наа, Давыд Данилович Нельдушкитэй шонги ажалша хүнүүдэй хүдэлжэ байһан сагта энэ хонин ажал дан хээр хүлөө буутараа доройтуулахагүй гэжэ эгнэгдэнэ.

М. НАМЖИЛОВ.
Загарайн аймагтай Нарин ноотар.

Буряд Республикын Министруудэй
1992-93 онуудай малай үбэлжэ
Мухар-Шэбэрэй, Хорин район
ажахынуудай бэлдэжэ байһан

Үбэл тэжээл бэлдэхэ хүдэлмэрини унжгайршаан, үбэлэй үеин эхилжэ байһан эрхэ байдалда Хорин, Мухар-Шэбэрэй районудай ажахынууд мунөө ажаллажа байна гэжэ Буряд Республикын Министруудэй Совет тоолоно. Хорин районий үхэр малда бүхыдөө 41 500 тонно тэжээлэй хэрэгтэй болохо нааль, үнэндөө 24 700 тонно тэжээлэй единичын хэмжээний тэжээл бэлдэхэдээ. Энэнь хэрэгтэй бүхы тэжээлэй 59,6 процентэй болоно гэхэ гү, али нөдөндө жэлэй үбэлжэлтынхиде орлодо 43,4 процентээр бага юм. Услово малай толгой бүридэ бүхыдөө 8,8 центнер тэжээл гэхэ гү, али үгэрэн жэлэйхитэй сасуулахда, 3 центнерээр багаар нөөсөлгөдөө. Илангаа энэ үбэлжэлтэе хээл хүндөөр утгажа байһан. Удын совхоздо малай толгой бүридэ орлодо 5,1, Анаагай колхоздо 7,4 центнер тэжээлэй единичын хэмжээний тэжээл бэлдэхэдээ. Мухар-Шэбэрэй райондо тэжээл бэлдэхэгээр Салат нимэрхүү байдалтай. Эндэ уридалхан тоолоһондой ёшоор, бүхыдөө 37 800 тонно гэхэ гү, али услово мал буюудад 9,2 центнер тэжээл нөөсөлгөдөө байна. «Знамя Ленина», «Дружба», «Родина» ажахынуудта илангаа үбэн багаар бэлдэхэдээ, нөдөндө жэлэйхитэй сасуулахда, 12—16 процентээр доошоо болоно.

Тэрэниһээ гадна, Хорин, Мухар-Шэбэрэй районудай захиргаанууд, хүдөө ажахын управлениүүд, ажахынуудай хүтэлбэрилгөшэд, мэргэжэлтэд үбэлдэ фермерүүдээ гүйсэд бэлдэжэ шадаагүй, мал ажаллай продукци үйлдэбэрилгэ дэжүүлэхэ эрхэ байдал байгуулаагүй ха юм.

Отар, гурьтнуудые бүридхээ ажал бүхыдөө дүүргэдээдүй, малшада хүдэлмэрини даалгадана үгөөдүй байһар. Убэлейн буусанууд мунөөшье болотор тодорхойлодогүй. Итхээшээшээ, «Георгиевский» совхоздо энэ шалтагаанаар залуу малай гуртэ үшөөл зунангаа холын бэлдэхэдэ байһан зандаа. Хүлэй совхоздо малшад, тэрэ тоодо 3 үхэршэн, 2 хониншон, Буламай колхоздо үхэршад, мал адуулаһад дутагдана.

Хорин райондо шалгалтын болоһон үлэр абэрт бодо малай бүхы байрын 7,4 процентэй, тэрэ тооло үнэндэ 86 процент, эмэ малые түрүүхэ 85, тугалай 68, хонидой 75 процент байрар үбэлжэлгэдэ бэлэн болгоһон байна.

Мухар-Шэбэрэй райондой хү наалин 23 фермын 20-ниин бэлэн болгоһонхой. «Родина» гэжэ хамтын предрияти малайнгаа байринуудые заһабарилгэ эхилсэдүй байһар. «Одон» совхозой хү наалин хоёр фермын байрнууд барилтын материалуудай дутагданһаа заһабарилгаданагүй.

Хорин райондой тэжээл буудуудад 32 цех болон кухинин 29-ниин бэлэн гэхэн тоотой. Мухар-Шэбэрэй райондой 37 цехэй 33-ниин заһабарилгаданхай. Гэхэтэй хамта эдэ районуудтай нэгшье цех хүдэлгэдэжэ эхилсэдүй байһар.

Районуудай ажахынуудта хү үйлдэбэрилгэнь нилээд дооһолонхой. Хорин

МАНАЙ ХВЭРЭЛДӨВН

Дууджа байдаггүй онсо шанжэтэй хумби. Ойлогдоггүй гэшье аабзаб. Гэбэшье ондэ намайе эхэ най байрада — «Жемчужина» профилакториодо байрлуулаа. Эдэ хоол найн. Бидэней дуратай гарайгар, фруктууд бини. Гэбэшье танай нухин манай хинаа илгаатай ааб даа. Борш, ши, бууза, бүхэлээр гэхэ мэтын танай эдэни намда эхэ хайшаагдаа, гэбэшье свекто овош бини эдикэ шаданагүйб. Олон ондоо илгаатайшье наа, адли зүйлүүднай бүри олон байхал. Буряад орондо минни дуратай газарнууд тодорно. Байгал далайн шаана-шууяан намда эхэ танил, түрэл мэтэ, хараһаар лэ дурлаһоо нэм. Этнографическа музейгээр сэгшээхэдэ аятай. Хяагтаа хоотоор аяншалхада, эртэ урдын үндэр соёлой зарим аялганууд гэнтэ эдэлсэдэхихэ юм: хуушан хүмын архитектурата гү, үйлсөөр ябаһан олон ондоо яһатай яряан, юрьсэндэ гү.

— Түрэл хото тухайгаа хөөршн...

— Ямагата 250 мянган ажабуушадтай, танай хотод адли багшаг город. Мин-

Студентнэрэй байдал
БУРЯАДА
ТҮРҮҮШЫНХИЭЭ

Оюутад, анхарыт! Манай зэргэнүүдэ мунөө жэлдэ 2 мянгангаа үлүү залуушуул нэмээ. Заһалта ёшоороо БГПИ, ВСТИ, ВСХИ, ВСГИК гэхэ мэтэ дээдэ һургуулинуудта залуушуул орохоһоо гадна, НГУ-гай Бурядайд филиал толодожо, шэнэ оюутад бидэндэ нэмээгдөө.

Хүн бүхэмнай түрүүшын семестр, түрүүшынгээ сессий ухаандаа бүхөөр халууна, удаан сагта ханажа лобад гээшэ. Харин эгээл эли тодоор, хандэр, баяртал мэтээр юуе утган абаһан байнабиди? Студент болоһондой баяр ёһололой хандэр, оидоогоор хэлэлб, нэгдэхн курсын оюутадлай үлэр. Ахамад курсын оюутадтай тэмдэглэдэгэй ёшоор, студентнэрэй зэргэнүүдтэ абалтын жагсаал ёһололые гараагүй залуу хүн оорыгөө ёһотой студент гэшээб гэжэ нэрлэхэ ёһогүй, эрхэгүй.

Нэгдэхн курсын оюутад сентябрь һарада хүдөө ажахын хүдэлмэридэ татагдажа, овош хуряна, тарянай тоогуудта хүдэлнэ, наг шэбтэ сөөрлэнэ, юрьдөө, хабаадаагүй ажалын үгы шахуу. Колхоз, совхозуудта ажал хээдээ, эдэнэр бөө бэстээ дүтөөр танилсаа, нүхсөө, нэгдээ. Эдэ бүгэдэе би ойлгоноб. Юундэб гэхэдэ, хоёр жэлдэ колхоздо хүдэлхээс гарааб, гурбан практика үнэргөөб, мүн барилгын отарыда хүдэлөө. Хамтын ажал, хамтын бэрхшээлүүдэ зонинсэг гэгдүүдэдэ арта шэдтэй бишуу. Зай, хүдөөдэ ажал хэлгэн түгсэжэ, һуралсал эхилхэнэ. Институт, факультет бүхэндэ студентнэрэй зэргэдэ абалтын бүхы ВУЗ-уудай хотын хандэр үнэргэгдэхэнэ. Монгол туургата залуушуудай 2-дохн фестиваль эхилхэдэ (хотын залуушуудай хэрэгүүдэй таһагые даашаа Андрей Булутов, ВСГИК-гай

«УРИН НАЛГАЙ ЗОНИИЕТНАЙ
МАРТАХАГҮЙБ»

Хорин таба наһатый энэ залуу хүбүүн Японой Ямагата хотын муниципалитетэй хүдэлмэрилгэшье юм. Синдзи Накамура хоёр һарш туршада Улаан-Үдэ хотын захиргаанда хүдэлмэрилжэ, захиргаанай ажалбуулгатай, манай хототой, экономикотойн танилсаа.

— Синдзи, шини Улаан-Үдэдэ ервэн гол зоригтог.

— Унгаргош жэлэй март һарада минни түрэл хото Ямагата ба танай Улаан-Үдэ анда хотонууд болохо тухайгаа мэдүүлжэ, энэнь протоколоор баталагдаа нэм. Би тэрэ үедэ Токиогой университетиде ород хэлэ, литературын мэргэжэлээр дүүргэжэ һаял ерөөд, муниципалитетдэ ажалда ороод байгаа. Нэгэ жэлнэ үлүүшөр энэ муниципалитетдэ харин харилсаануудай таһагта ажаллаад байтарин, байгша оной июлинь һууд багаар Улаан-Үдэ руу намайе эльгээжэ бэлэй. Тэрэ гэхэнһээ хойшо Улаан-Удын захиргаанда стажировко гаранаб, ород хэлэе бүри гүнзгэргөөр шудалнаб, хотын байдалтай танилсааб. Августын 20-до 35 хүнөө бүридхэн манай делегацие эндэ үгшинтэсаб. Ямагата хотын мэр Тадао Канадааа түрүүлэй хотын суглаанай түлөөлгөшэд, предриятинуудай хүтэлбэрилгэшэд, эрдэм һуудалсаай, элүүр энхые хамгаалгын, аяншалгын бюрогой, «Ямагата Симбуш» газетын хэлбэлэй, «Ямагата Хосо» гэжэ усмын телекомпанинь түлөөлгөшэд эндэ ерээ бэлэй. Тэдэниен угталсаад үлсөшөөд, мүн лэ эндэ үлөө.

— Би өөрынгөө һуудал, байдалтай болбосон түхэлдэ гү, али тэрэнэй үгы байлаа да тинмэ эхэ анхарал хан-

ПОВОСИБИРСК. Таряшадай үнэнэй хэрэглэхээс болһон морин тармуур Новосибирск областнын полинууд дээрэ һаяр дахлад бин болохо. Фермерүүдэй захилаар «Сибсельмаш» завод таряшадай энэ эрэмсэг бүтээн гаргадаг болоһон. Зауводой цехүүд соо фермерүүдэй ба таряшадай ажахынуудта хэрэглэхэдэ бусад техникын Германиян «Крона» фирмын лицензээр бүтээн гаргадаг болохо. Предрияти хүдөө ажахын продукци буйлуулха ба хадагалаа бага хэмжээнэй түхээрлэгэнүүдэ бүтээн гаргалдаа онсо анхарал хандуулаа. Тингэжэ тэжээл буйлуулдаг заводууд, тэрэмжүүд гэхэ мэтые бүтээн гаргалгые шудаланхай.

УЛААН-ҮДЭ. Алционер «Тонкосуюнная мауфактура» бүлэгтэй банк 4 миллиард түхэригэй урьһалжа үгэхэ болобо. Энэ мүнөөрөн Бурядайд, Эрхүүгэй ба Шэтын областнуудай ажахынуудһаа нооһо худалдажа абаха юм.

СНГ-ТОБШО ХОНИНУУД

Гэбэшье энэ предриятини үйлдэбэрини хуоонүүд гүйсэд хэрэглэдэггүй. Юуб гэхэдэ, хүдөөгөйхид үнэгүйгөөр нооһо бошоо тусаха дүрэгүй. Россин Президент Буряад оронд ошоһоодо, 1 килограмм нооһондой сэн 540 түхэриг хүрэтэр дээшлэхэ хээди гэжэ нандуулан байгаа. Харин предрияти таряшадтай килограмм нооһондой түлөө 300 түхэриг дарахана.

Тингэжэ нооһо үнэтэйгөөр худалдажа абаа наамтай, бүтээн гаргалдаа буюд сэн гурба дахин дээшлэхэ гээд предрияти хүн зоной мүнгоңдэ наһаагаа зобохон хэбэр үзүүлнэ. Ойгостотойл юм бээ, гэбэшье хүдөөгөйхид предриятини тулаһон мүнган хонидоо харуулаха гаргашаануудтаһаа хуронгү гээд баһа тэмдэглэнэ.

Нооһо тусахаа болзор үн

Сентябрин 20-ной байдалар Баруун Сибирини орооното ба орооното-бобоо ургамалуудай 40 процентэй хуряагад байна. Хуряаглан полинь дүрбэнэй үргэ хубини тархан сохисдоо, нэгдэ жэлүүдэйхидэй адли үргэса хуряагада сагай улаагдэ һаалта хэнэ. Саг үргэлжэ бороо ороно, хойто нотагуудта саһан ороо, хоруу унаа. Поли дээрэ техникэ абаад хоногоор минн байна. Харин хуряагдажа монсогойлогдон тархан ургажа захаа.

Хартабхын полинууд дээрэ мүн лэ орёо байдал тохёолонхой. Зарим ажахынуудта хүсэтэ хоёр тракторыше хартаабха хуряагдэ номбайни һуурһаан хүдэлжэ шаданагүй. Тэдэ шабарта һуушана, Тингэжэ ажахынууд хартаабхаа хүдөөхгүйни тула гараараа малтажа баатай болоно. Гансал орооно тархан хүдэлдэгүй юм.

БАРНАУЛ. Алтайда намай ургамалуудые хуряага дүүргэжэ. Ходо бороогой орожо байһан ороо хүшэр сагай уларилэй эрхэ байдалда 170 мянган гектараа буса тархан таргидна нэм. Энэ бүхы тармай дээрэ «Орловская-9», «Саратовская-5» ба «Чупан» сортын тус нотагта тааруулагдаһан тархан тари-

даһан ажал хандуулаа, тэдэнэр ямар эхэ байдалда, хайшан гэжэ хүдэлнэб, яажа ажабуунаб гэжэ хонирхохо түн үгэ гэжэ наа, эхэшье алдмгүй. Тингэжэ хэрагсээгдэхэе бошооло, орхилгошоод шахуу байхадаа хүнүүд яагаад урма зоригтой күдэлхэб даа.

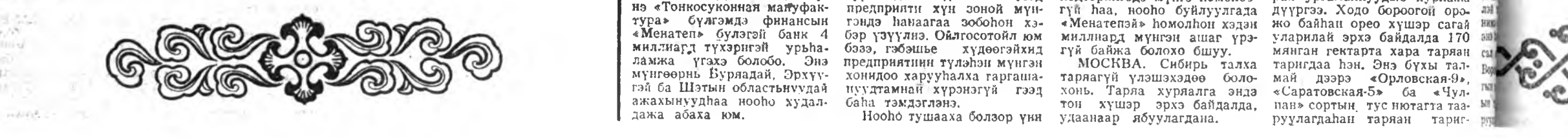
— Урдань зоотехнигүүд, ветеринариуд, хүтэлбэрилгөшэдэ хонидые үрэгсүүтын үедэ отарануудта лодо абажа юу хэжэ, яажа күдэлжэ байһабта гэжэ хонирхожо, хэрэгтэй заабан байха үгэжэ, хариусалгышье инай шанагдажа байгша нэм. Мунөө тинмэ юумэн хомор. Хонин ажаада ямаршье зоотехничес, технолошесна заабан сахигдаха болиһонхой гэхэдэ болоо. Ингэжэл энэ халбарина доройтуулаа, муудхаана байна ха юмбиди.— гэжэ хонишон.

— Иймэ болоод байхал танайхан мэтэ айлда хамтын ажахыһаа халаад, гэжэ фермерүүд тээшье болоод хүдэлөө наа, дээрэ бэшэ гү?— гэжэ асуулаа.

— Энэ талаар байһал хээр яараһанай үлүү гэжэ бодогшоо. Бүхы юумэнэй хооморто, улам бүри үнэтэй боложо байхада колхоз, совхозоо гэнтэ халаад, бээ абаад хүдэлжэһэнэй гайтай. Яараад, даараха гэлсэдэг.

Эсэстэ энэ хоёрлэдөгөө нэгэ нимэ найдалтайгаар түгэхэсхэ хүсэл түрэнэ. Хэди хүндэ байдалтай тохёолдошье наа, Давыд Данилович Нельдушкитэй шонги ажалша хүнүүдэй хүдэлжэ байһан сагта энэ хонин ажал дан хээр хүлөө буутараа доройтуулахагүй гэжэ эгнэгдэнэ.

М. НАМЖИЛОВ.
Загарайн аймагтай Нарин ноотар.

Арадай багша алдартай

ТООХОГҮЙ СЭБЭРХЭН, ТОРТОГҮЙ СЭЛМЭГХЭН

Угдсрын дунда хургуулид багшалаа. Мундо арбадм жэлээ Эгэтын-Адагай хургуулид ажиллаха зугаа, табаахи жэлын багшанарай коллективне хүтэл-байна.

Багшашы байг—нэгэ эрилтэй ударидагша мун. Мундо үе сагта Жибиэма Дашиндоковна нотагайнаа багшашы шонжолж, аман зохболой удхы дэлбэлэн, хүмүүжүүлгн хүдэлэридэ хэрэглэхэ гошшы шухла гэжэ тоолоод, багшанарай энэ ажальы үргэнэ.

Угай бэшэгэй ула мүрөөр БАЛЖИН ХАТАН ТУХАЙ ҮГҮҮЛХЭНЬ

Зунай дунда харын 20-да манай йониной редакцияд айлшалаада, Хүлэн-Буйрай нинсэлд Хайлаар хотогоо сэрэн бодонгууд Абид Балжин хатан тухай эхэ монгол үзэгөөр бэшэн зохболойноо гар бэшэги ор-хөд оон хөн. Тэрэнишье мүнөөнэй бэшэгэй хэлэгдэ оруулаад, уншагдайгшаа анхаралда толлолбди.

хэдэ ниггэжэ тэмдэглэгдэнэ: сэргэйгнээ хусыс эхэдхэн, арбан түмэн сэргэтэй боложо, эрхэ хүрөө бадаруулан, тэрэ хусөөр солые оложо абайн байна. Түүхэдэ Алтан хаан ханине «Алтан сэсэн хаан», «Гэгээн Алтан хаан», «Мянган хүрдэ эрыоулэгшэ Очирвад сэсэн хаан» гэгэн солые гурбадугаар Далай лама Содномжамс гэгэн юм гэдэг.

Уншагдай бэшэгүүдхэ

ХЭДЫНГӨӨ ХҮСӨӨР

олон бүгдхэ эдигдэнэ тээшэ? Марья Федоровна үхибүүдэ хургуулидаа элэгээхэ хэзэ урнд эмгэгтэе дахта ямар эхэ болдхал хэзэ гээшэб. Бин байһан хуссаа хунараа эмхилжэ, хургуулида хароттай бүхы харгэсэнүүдэ элэхэ абаха тухайгаа хэлсэнэ, найаар тооложо, мүнгээ арнай шамайн хүрөө хөн.

Элүүр энхын булан

ЯАЖА НЭРГҮЛХЭБ?

Гэдэ доторой үбшэн гээшэ эхэ дэлгэрэнгүй үбшэнүүдэй нэгэн болодог. Дизентери, гешитиг, салмонеллез, халуун үбшэн болон паратиф гэхэ мэтэнүүд манай республикада үсөөн башэ дайралдана. Эдэ үбшэнүүдээр гол түлээ үхибүүд үбшэлдэг. Хэрбээ жэл хүрөөдү үхибүүд үбшэлөө хаа, аргаалагдахан хүшэрхэн байдаг юм. Гэхэ зуура мүн эдэ үбшэнэдэ дайрагдахан эсэхүүшье ялалдаг гээшэ. Эдэ үбшэнүүдээр халдаад байбал, эхээр халууржа, бөөлжжэ, түрэг түрэн газар гүйжэ боолдог. Зарим үедэ эдэ үбшэнүүд «эмхэгэнээр» хүрээжэ, янширшоодыс яовжа байдаг үетэй юм. Тиммэлээ дээрэ нэрлэгдэн үзэгдэлүүдэй үзэгдэл, ярагта дары халдаха хэрэгтэй.

М. МОСКОВЦЕВА, врач-эпидемиолог.

Элүүр энхын булан

ЯАЖА НЭРГҮЛХЭБ?

Зарим түүхын тэмдэглэлдэ Балжин хатанине нэгдтэй домог болгон тэмдэглэһэн байна. Анхан энэ Монгол улсаяй эрдэмтэн Цэндэн Дамдинсүрэнэй эмхидхэн «Зуун бэлгэ оршобой» гэгэн номдо бүришье шэдтэ болгожо домогтолон тэмдэглэжэ. Манай Бурад дотроой Балжин хатанай үхээд ололоод хайһан нуурыс хүн сагаан үнгэтэй уян болоод, мүнөөшье «Балжинтай сагаан нуур» гэжэ нэртэй байдаг гээшэ.

Харамналтайн гэхэдэ, энээн тухай минин мэдэсэ мушур, тухайн тула алдуутай, буруу байхан дамжагтай. Юушье гээбэл, нэгэ үгүүлэл тэдэ болгожо ходоологтой эрдэмтэдэ даблалта тэрэной Эвэмин шудалаа эрлэмтэдэ ба залуу шудалаагаршаа Гага сагаан гэгэн лабалта болбол үбшэн камад эхэжэн байр болоо.

Угдсрын дунда харын 20-да манай йониной редакцияд айлшалаада, Хүлэн-Буйрай нинсэлд Хайлаар хотогоо сэрэн бодонгууд Абид Балжин хатан тухай эхэ монгол үзэгөөр бэшэн зохболойноо гар бэшэги ор-хөд оон хөн.

Угдсрын дунда харын 20-да манай йониной редакцияд айлшалаада, Хүлэн-Буйрай нинсэлд Хайлаар хотогоо сэрэн бодонгууд Абид Балжин хатан тухай эхэ монгол үзэгөөр бэшэн зохболойноо гар бэшэги ор-хөд оон хөн.

Хүлэн-Буйрай баргын түүхээн үбшэн Эрхимбата, Орхонгошдой тэмдэглэлдэ Түмэдэй Алтан хаанай үхэн гэжэ тэмдэглэгдэ. Бурадад түүхын эхэжэн мэдэгдэлдэ лама Данзан Гачин Алтан хаанай басаган гэдэг. Өбэр Монголой Хүх-Хото оршомой Түмэд хошуунай Балж баатар (Убэр-Монголой оорын засагай оройной дотоодын хэрэгэй тисгигмэл(?) дарга байһан) Алтан хаанай хүүгэн хэнэ. Бурад дооромбо ламца Цэбэгэй Данзан (мүнөө Алтан дасанда бин) Балжин хатанине Алтан хаанай басаган гэнэ.

Хинган голтой буджуухай Хилгасандаа өндүгтэй, Хинажа, бодож абахада, Оршолойдоо алдугтэй. Энэ дуун Хинган уулыс дабаха усын бархээхэд дурдажа дуулаһан юм гэдэг. Олон жэлэй хүшөр аян замыс дуулажа, баһа Хинган түхээрэлгэ оройдоо I доллароор худалдагдаа. Урданайн эвэд аһала сэдхэлээ хананги үлөө. Халхяр хүрэнүдтэ хүн зон хоолоор байдаг болохо. Гэбэшье улаас хоорондын хамтарал энэ талаар нэрүүлэмжэ хүсэд ойлгоогүй гээшэ ха», —гээд газетэ тэмдэглэнэ.

Эрхимбата гуайн тэмдэглэлдэ Балжин хатан энжэ ардагтаа хамта Хинган голхо хүдэлөөд. Хүлэн-Буйрай хүртээр гурбан жэл үлүү яовжа хүрэнэн гэнэ. Зуураа эхэ гол мурэнэй тохололоодо, голон хүрээжэ, мүлхэн болохыс хүлээгээд гаталдаг, унаа малай таргалха үелэ нуудал зогсожо, малдаа хүсэ тарга абуулжа, зэргэ аажмаар яовжан гэжэ тэмдэглэлтэй. Энэ бодото байдал байха юм. Юрэн, Хүлэн-Буйрта хүрэнэниинь 1600 оноо нилээд урда байһан бололтой байна. Тобын Түгэлдэрэй тэмдэглэлдэ Балжин хатан хадам эхэтээс тохиролсожо, эб зохиогүй хүсэд боллоод, 1594 оноо хойто зүг рүү зайлажа ошонон гэжэ бөшгөлдөнэй.

ВАСИЛИНГТОН. Эрхэ үбэдөө СШГ-тэй оруундтай эонине эдэс хоолоор хангаха асуудал «найнар шиндхэгдэхэ» юм. Үнгаршэ жэлынгээ аидуунууде харада абажа, энэ жэлд хүн зонине эдэс хоолой, продуктуудээр таналгарайгүй хангабади гэжэ америк тангаа туһаламжа үзүүлэгдэ тэмдэглэнэ.

РОССИИ Президент Борис Ельцин Корейн Республикын Президент По Дэ У гэгшын хригтаар нолборин 18—20-до энэ орой албанай хэрэгээр ошохо юм.

РИМ. Чернобылин аюулай һүүлээр үбшэлэн 12—15 һайлатой 100 үхибүүд Италины автомобиль бүтээн гаргадаг том томо «Фиат» концернын санаторидо айлшалаа ошоной. Адриатическа дайны эрвэ дээрхэ Иджек-Марина нотатга тэдэ хахад нара байха юм. Энэ хугаасаа соо үхибүүд хүсэ шадлааа нэмжэ, бээс нэрэгэхэ гээд тус тубэй эээд найдаа. Хойто Итали соогоор һонирхолтой хэдэн айлшалта тэдэ үхибүүдтэ бэлдэһэн байна. «Фиат» концернын буян үйлдэлгын энэ хэрэг эмхидхэхэднэ. Киевтай Италины нисолыснын худалмэрилэгшад туһалаа хөн.

Балжин хатанай энэ шэнэ ордондоо Хун тайжатаа амидаржа байтар. Бүүбэй бэйлэ баатарай залуу хатан Бүүбэй бэйлэ шаардажа байгаад, Дай-Хун тайжые албата баржа абшаруулан ба Балжин хатан Улрэнгэдэхи һууриһаа зайлажа, Ошон голхо хойшо энжэ ардагтаа хамта ошонон үелэ Бүүбэй бэйлэйн сэргэ тэрэнине баарад, Ошон голхо хойшо Бүүбэй бэйлэйн шиндхэ баржа алаһан гэхэ. Тэрэ нуур мүнөө хүртээр Балжинын сагаан нуур гэжэ нэрлэгдэжэ байдаг гэнэ.

Буряадууд Балжин хатанай энжэ болжо ошохо сагтаа эхэ хатуу бэрхэ зоболон хамта амасажа яовжан хадаа гүн сэдхэлтэй боложо, мүнөө хүртээр Балжин хатанине хүндлэн дурсжа, эрээ. Бодонгууд АБИДА (Хуулан монголой мүнөөнэй бэшэгээр Ц. ДОНДОГОЙ хуулажа бэшэ).

